

Distriktsplan – Svahken sijte

Porten til Sápmi

Innholdsfortegnelse

HVEM ER SVAHKEN SIJTE?	4
HVORFOR TRENGER OFFENTLIGE PLANMYNDIGHETER EN DISTRIKTSPLAN FOR REINDRIFTEN I SVAHKEN SIJTE?	4
SVAHKEN SIJTE – BÆREBJELKEN FOR SØRSAMISK KULTUR I ENGERDAL	5
VÅRE TRADISJONELLE OMRÅDER OG VERDIER ER UNDER STERKT PRESS	6
ROVVILT TRUER EN BÆREKRAFTIG SØRSAMISK REINDRIFT I HEDMARK	7
HVA KAN OFFENTLIGE MYNDIGHETER GJØRE FOR AT SVAHKEN SIJTE SKAL KUNNE VIDEREUTVIKLES OG FORTSETTE Å VÆRE ET BÆREKRAFTIG SAMFUNN?	9
BIDRA TIL ØKT SYNLIGHET AV SØRSAMISK KULTUR I HEDMARK FYLKE	10
BIDRA TIL AT VI BLIR LIKEVERDIGE PARTNERE I BESLUTNINGSPROSESSER SOM BERØRER OSS!	11
VI HAR BEHOV FOR EN EFFEKTIV OG HENSIKTMESSIG INFRASTRUKTUR	11
HVORDAN VI/REINEN BRUKER OMRÅDENE INNENFOR SVAHKEN SIJTE	11
REINDRIFTENS SYKLUS ER DELT INN I ÅTTE ÅRSTIDER – STREVEN ETTER BEITERO	12
OM REINDRIFTSÅRET:	12
INFRASTRUKTUR	14
MOTORISERT FERDSEL – ET MODERNE HJELPEMIDDEL/ARBEIDSREDSKAP FOR OSS	15

Arealbrukskart over Svahken sijte finnes på www.reindriftno

Hvem er Svahken sijte?

Svahken sijte er det sørligste samiske reinbeitedistriktet i Norge. Vi har våre tradisjonelle samiske områder i Engerdal kommune, Hedmark fylke. Svahken sijte er det sørsamiske navnet på vårt reinbeiteområde. På norsk kalles vi for Elgå reinbeitedistrikt, men vi foretrekker at det samiske navnet brukes. Vi bor i den sørsamiske bygda Guttu på Valdalsfjellet i Engerdal kommune.

Ofte opplever vi at beslutningstakere i Hedmark ikke vet at det finnes sørsamisk reindrift i fylket. Vi vil derfor benytte anledningen til å fortelle om oss og om hvordan vi lever.

Svahken sijte bruker de nordlige områdene av Engerdal kommune hele året. I henhold til forskrift 12. mai 1964 nr. 1 om reinbeitedistrikt, Elgå, omfatter distriktet den del av *"Engerdal herred i Hedmark fylke som ligger innenfor følgende grenser: Fra riksgrensen og vestover langs grensen mellom Sør-Trøndelag og Hedmark fylker til Femundsjøen og sydover etter denne sjø til Jonasodden og derfra over til Isteren. Videre sydover etter Isteren til elva Gløta og videre etter denne elv til Femundsjøen, og denne sjø til Femundsanden og derfra videre etter riksvegen til Drevsjø og etter riksgrensen tilbake til utgangspunktet på grensen mellom Sør-Trøndelag og Hedmark fylker."* Distriktets sørligste grense er nærmere definert ved et sperregjerde som går fra Femundsanden og til Drevsjøen. Bjørnbergene (vestsiden av Femunden) er et begrenset vinterbeite for Svahken sijte.

Ofte omtales vi som et helårs reinbeitedistrikt, som betyr at våre rein kan bruke hele området til alle årstider. Likevel følger reinen et fast mønster i sin bruk av beitene, basert på en tradisjonell bærekraftig utnyttelse av ressursene. I Svahken sijte kan vi ha inntil 3 000 rein i vårflokk. (før kalving)

Svahken sijte har seks sijteandeler. En sijteandel er den administrative enheten som brukes i reindriftsloven for å beskrive oppbyggingen i reindriften. Reindriftsloven definerer en sijteandel som "en familiegruppe eller enkeltperson som er en del av en siida" og "som driver reindrift under ledelse av en person eller av ektefeller eller samboere i fellesskap."

Hvorfor trenger offentlige planmyndigheter en distriktsplan for reindriften i Svahken sijte?

I henhold til reindriftsloven er alle reinbeitedistrikt pålagt å utarbeide en distriktsplan. Distriktsplanen er det første sted hvor offentlige myndigheter kan skaffe seg informasjon om reindriften i Svahken sijte. Distriktsplanen inneholder informasjon om hvordan vi bruker våre arealer. Informasjonen i distriktsplanen skal være en del av beslutningsgrunnlag for offentlige planmyndigheter når ny eller endret arealbruk innenfor reinbeitedistriktet vurderes. Offentlige myndigheter kan for eksempel være Engerdal kommune, fylkesmannen, nasjonalparkstyret for Femundsmarka nasjonalpark og Hedmark fylkeskommune

Vi vil imidlertid understreke at det ikke er nok at offentlige myndigheter bare ser hen til distriktsplanen ved arealplanleggingen. Distriktet skal på vanlige måte være høringsinstans etter gjeldende regelverk, innkalles til møter eller på andre måter inkluderes i beslutningsprosessen for tiltak som kan berøre vår bruk av naturressursene.

I kraft av at vi er urfolk har vi også en rett til å bli konsultert i saker som angår oss. Vår rett til å bli konsultert er nedfelt i ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, artikkel 6. De prosessuelle reglene for gjennomføringen av konsultasjonene er konkretisert i konsultasjonsprosedyrer i Avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget fra 11. mai 2005.

Private tiltakshavere kan også bruke distriktsplanen som en første informasjonskilde om reindriften i Svahken sijte. Vi vil oppfordre eventuelle private interesser til å ta direkte kontakt med oss når man planlegger ulike tiltak innenfor våre tradisjonelle samiske områder.

Svahken sijte – bærebjelken for sørsamisk kultur i Engerdal

Svahken sijte er et bærekraftig sørsamisk samfunn i Hedmark fylke. Reindriften er bærebjelken for et livskraftig samisk lokalsamfunn, hvor samisk språk og samiske tradisjoner holdes i hevd. Det betyr at vårt tradisjonelle liv i stor utstrekning er avhengig av at reindriftens vilkår er robuste og langsiktige.

Naturen i Femundsmarka er karrig, men likevel gir den rammebetingelser for en god og velholdt reindrift i Svahken sijte. Vi produserer blant annet et av Norges beste reinkjøtt, som har en unik smak av Femundsmarka.

Et levekraftig sørsamisk samfunn i Svahken sijte generer også annen verdiskapning enn ren kjøttproduksjon. Reindriften i seg selv står for flere arbeidsplasser i et område hvor hver arbeidsplass teller. Vi trenger også tilleggsarbeidskraft i arbeidsintensive perioder, som for eksempel ved reinskillinger, reinslaktning eller når det er behov for ekstra beredskap i gjetingen og samling av rein.

Noen av oss har startet bedriften Femundsmarka Vilt og Mobilslakt. Formålet med bedriften er blant annet å øke verdiskapningen hos reieneierne, samtidig som det kan generere sesongarbeidsplasser i kommunen. I tillegg ønsker vi at våre produkter kan nå ut til innbyggerne i Hedmark fylke.

Arbeidet med sørsamisk språk har også medført at det har blitt etablert kompetanse arbeidsplasser i kommunen. Revitaliseringsprosjektet for sørsamisk språk har fått både nasjonal og internasjonal anerkjennelse for sitt arbeid med å ta tilbake språket vårt. Nå har prosjektet utviklet seg til et senter som skal utarbeide skolemateriell og stå for videreutvikling av sørsamisk språk. Senteret er lokalisert i Elgå, men ligger administrativt under Sami allaskuvla (Samisk høyskole) i Kautokeino.

Våre tradisjonelle områder og verdier er under sterkt press

Det er nødvendig å sikre arealer for å opprettholde en bærekraftig reindrift og kultur i Svahken sijte. Tap av beiteland (og økt rovdyrtrykk) er den største trusselen for reindriften eksistens. Det er grundig dokumentert at ulike former for inngrep påfører reindriften store tap av beiteland som følge av at tamrein unnviker forstyrrelser.

Hyttebygging og menneskelig aktivitet i Svahken sijte har økt i omfang de siste 10-årene. Denne utviklingen er bekymringsfull for reindriften som er avhengig av store arealer som skal dekke reinens behov for ulike sesongbeiter, og ubrutte trekk og flytteveier mellom dem. I reindriften § 22 har flytte og trekkleier fått et særskilt vern.

Det er viktig at effekten ved inngrep og tap av beiteland ikke sees utelukkende i forhold til størrelsen på selve inngrepet, men at man også tar høyde for de samlede effektene av dette.

I melding til Stortinget (meld. St. 9) om landbruks- og matpolitikken står følgende om forholdet til Grunnloven § 110a:

”Grunnlovens § 110a og internasjonale regler forplikter både kommunale, regionale og statlige myndigheter til å gjøre hensynet til samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv til gjenstand for særskilt behandling og vurdering i samfunnsplanleggingen generelt, og i arealplanleggingen spesielt. Dette gjelder i samtlige kommuner og regioner hvor det utøves samisk reindrift.”

Svahken sijte er totalt 1007 km². Av 1007 km² er 754 km² vernet i en eller annen form. Innenfor distriktet finner vi Femundsmarka nasjonalpark, Femundslia landskapsvernområde, Gutulia nasjonalpark, Grøvelsjøens naturreservat, Volaberget og Kvemskjølens naturreservat og Bjørnberget og Isteren naturreservat. I henhold til verneforskriftene, er vernet ikke til hinder for samisk reindrift i områdene.

I utgangspunktet er vernede områder bra for reindriften. Vernet bidrar til å beholde kulturlandskapet, som reindriften har bidratt til, i sin opprinnelige form. Vernet isolert sett kan også bidra til at reinen får den nødvendige beitero.

Imidlertid ser vi at økt vern av natur bidrar til økt ferdsel og turisme i sårbare områder. Besøkstallene inn til Femundsmarka øker jevnlig, og vi ser behov for at offentlige myndigheter forholder seg til økt aktivitet i sårbare områder med for eksempel en helhetlig strategi på hvordan trafikken skal kanaliseres eller håndteres for å ivareta de vernede interessene og eksisterende bruk av områdene. Ofte opplever vi at turister eller andre besøkende ikke vet at det finnes reindrift her. De vet heller ikke hvordan de skal oppføre seg i møtet med rein som kan befinne seg i en sårbar situasjon (kalvingsperiode, tilgangen til beite under vanskelige snøforhold mv.)

Vi oppfordrer til at offentlige myndigheter igangsetter et systematisk informasjonsarbeid om reindriften i Svahken sijte i samarbeid med reindriftnæringens utøvere.

Konkret medfører økt aktivitet at rein blir forstyrret, og i kalvingsperioden kan det bety at unge simler forlater kalven sin, som med stor sannsynlighet vil dø. Den samme konsekvensen kan ferdsel under vintermånedene bety. Reinen går nå på sparebluss, og forstyrrelser kan medføre at reinen lider og mister verdifulle energilager.

Rovvilt truer en bærekraftig sørsamisk reindrift i Hedmark

Reinen beiter ute hele året, og er derfor utsatt for rovvilt angrep hele tiden. Innenfor Svahken sijte finnes alle rovviltartene, kongeørn, bjørn, jerv, ulv og gaupe. Økt rovvilttrykk utgjør en alvorlig trussel mot vår tradisjonelle næring og kultur.

Vi opplever at stadig større del av vår produksjon går tapt til fredet rovvilt. Konsekvensene av denne utviklingen er at sammensetning av reinflokken og påsett av nye dyr (avl) kommer i ubalanse. Dette vil på sikt føre til en kollaps i reindriften. Fra kalvene er født i mai måned, til vi skal ta slakteuttak i november/desember er gjennomsnittlig hver fjerde kalv drept av rovvilt.¹ Det økte rovvilttrykket, sammen med at reinens beiteareal er under press, fører til at mulighetene til en økonomisk bærekraftig reindrift blir vanskelig for oss.

Det forutsetter stor kjennskap og forståelse fra offentlige myndigheter om reindriften rammevilkår når spørsmål om rein og rovvilt skal vurderes. For at vårt livsgrunnlag skal bli stabile og forutsigbare, må rovviltforvaltningen ta hensyn til samisk tradisjonskunnskap når beslutninger om rovvilt i Svahken sijte tas. Reindriften har gammel sedvane til å forvalte rovdyr innenfor sine beiteområder. Det må derfor være en selvfølge at vi skal delta i beslutningsprosessene om rovvilt innenfor våre tradisjonelle samiske områder.

Med bakgrunn i at vi er en næring hvor våre dyr beiter ute hele året, må offentlig forvaltning være fleksible og lydhøre for våre behov. Det gjelder for eksempel ved behov for skadefellingstillatelser. Disse må behandles raskt, og uten at det settes vilkår som medfører at uttak av skadedyr i praksis blir umulig. Vi anser det som en selvfølge at helikopter og andre tekniske hjelpemiddel kan brukes når fellingstillatelser gis.

I henhold til rovviltforliket på Stortinget (Representantforslag 163 S (2010-2011) punkt 2.2.19 heter det:

”Det er et felles mål at tapstallene for beitenæringen må ned. Soneinndelingen må forvaltes tydelig. I prioriterte beiteområder skal uttak av dyr som gjør skade på beitedyr gjøres raskt, og i slike områder skal miljøforvaltningen i større grad enn i dag bidra til å effektivisere slikt uttak uavhengig av om bestandsmålet er nådd. I prioriterte rovviltområder skal saueproduksjon og andre produksjoner basert på utmarksbeite tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling, med utgangspunkt i forekomsten av rovvilt i beiteområdet. Det skal ikke være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for tamrein.”

Direktoratet for naturforvaltning har i vedtak 8. mai 2013 gitt avslag på søknad om skadefellingstillatelse på bjørn i kalvingslandet i Svahken sijte våren 2013. Begrunnelsen er at bestandsmålet om 3 årlige ynglinger i Hedmark ikke er nådd, og at man kan risikere å ta ut ei binne.

Miljøverndepartementet har i brev 11. oktober 2013 opprettholdt direktoratets vedtak etter klage fra Svahken sijte.

¹ Se Ressursregnskapet for reindriftnæringen (Reindriftsforvaltningen 2013) vedlegg 7 tabell 5.

Svahken sijte ber i brev 30. oktober 2013 om at Miljøverndepartementet omgjør departementets vedtak i tråd med Stortingets rovviltforlik, jf punkt 2.2.19. I brev 10. desember 2013 viser Miljøverndepartementet til at avslaget på klagen er endelig, og kan ikke påklages.

Mot denne bakgrunn mener vi at forvaltningen ikke følger opp prinsippene i rovviltforliket, og at Stortingets rovviltforlik her settes til side. Behandlingen viser at vi i realiteten ikke har beskyttelse for våre rein mot rovviltangrep i kalvingsområder så lenge dette vedtaket blir stående.

Vi er bekymret for den økende rovviltbestanden i grenseområdene mellom Norge og Sverige. Forvaltningen av rovvilt i grensetraktene tar lite hensyn til hvor stor rovviltbestanden faktisk er, og landene har ingen felles plan for forvaltningen. Vi oppfordrer til mer systematisk arbeid her, og at vi inkluderes i det.

Nedenfor vil vi kort gå igjennom hvordan de ulike rovvilt artene påvirker våre rein.

Bildet viser nyfødt reinkalv drept av kongeørn.

Kongeørn dreper mange nyfødte kalver på våren, men kan også drepe kalver og voksne rein hele året. For oss er det vanskelig å dokumentere at kalvene er drept av kongeørn. Topografien i Femundsmarka gjør det vanskelig å finne steder hvor kongeørnen har drept kalven, og det går raskt for en kongeørn å spise opp en nyfødt reinkalv. Ofte er søkende simle som leter etter kalven det eneste beviset på at en reinkalv er drept. Det er oppsatt flere kunstige ørnereir innenfor distriktet hvor kongeørn hekker. Dette er en uforsvarlig forvaltning, og uakseptabelt for reindriften i distriktet.

Jerv tar rein hele året. Det er en kjensgjerning at jervebestanden er for stor og må ned. I følge boken "Villreinen av Terje Skogland" er over 80% av føden til jerven vinterstid rein.

Vi registrerer at *gaupe* brer seg også til fjellområdene i distriktet vårt, og dreper rein hele året. De siste årene er det tatt ut gaupe både på skadefelling og lisensfelling i distriktet.

*Bjørn*bestanden innenfor distriktet har økt. Bjørn utgjør et økende problem for våre rein, spesielt under våren hvor vi opplever at den dreper nyfødte kalver. Vi registrerer at bjørn brer seg til høyere liggende strøk i distriktet.

Ulv

I henhold til St.meld. nr. 15 (2003-2004) og Stortingets behandling av meldingen, skal det ikke finnes *ulv* i reinbeiteområdene. På tross av dette har vi ulv innenfor distriktet og i reinflokken hvert år. På det verste har vi opplevd at en ulv har drept 27 rein i løpet av et lite døgn (dokumentert.) Våren 2012 fant vi 11 reinkalver drept av ulv i løpet av et døgn (dokumentert av Statens naturoppsyn). I tillegg kommer skadene som ulven gjør gjennom å skape uro i flokken, skremme kalvene i bekker og utfor stup, usynlige bitt og senskader samt kasting av kalv. Disse finner vi sjelden igjen.

Bildet viser voksen rein med skader etter ulv.

Bildet viser reinkalver drept av ulv.

Ulv og tamrein kan ikke sameksistere på samme geografiske område. Derfor er det særlige behov som må oppfylles dersom Norge skal ha ulv:

- Det er helt nødvendig med en størst mulig beskyttelsessone mellom forvaltningsområdet for ulv og reinbeiteområdene. I sonen må det være et effektivt handlingsregime for å forhindre at ulv kommer inn i tamreinområdene.
- Dersom ulv kommer inn i reinbeiteområdet må det effektueres en umiddelbar flytting eller avliving av ulv. Utførelsen og kostnadene må staten ta.
- Det må lages tiltaksplaner og tydelige retningslinjer for effektive og raske uttak. Tekniske hjelpemidler og helikopter er i denne sammenheng helt nødvendig.

Vi mener også at myndighetene må ha en koordinert plan for å beskytte samisk reindrift mot grenseoverskridende ulv fra Sverige.

Tap av rein til fredet rovvilt har også en annen dimensjon i tillegg til økonomiske tap. Vi opplever en økt psykisk belastning, fordi vi lever under en umenneskelig usikkerhet og er vitne til lidelsene til våre dyr. Dette er slitasje uten hvile. Derfor ber vi om at offentlige myndigheter tar ansvar for sine forpliktelser overfor den sørsamiske befolkningen. En ansvarlig rovdryrforvaltning er en viktig del av det.

Hva kan offentlige myndigheter gjøre for at Svahken sijte skal kunne videreutvikles og fortsette å være et bærekraftig samfunn?

Reindrift er en tradisjonell næring, som lever i et moderne samfunn. Det er en krevende, men spennende balansegang, som kan gi store muligheter i Hedmark fylke om vi gis muligheter for å videreutvikle oss.

Reindriften er en økologisk og naturvennlig næring og kulturbærer, som bruker områdene i Engerdal kommune på en bærekraftig måte. Det er en kjensgjerning at i dag finnes store områder utenfor Svahken sijte som med fordel kan brukes på en bærekraftig måte av reindriften og gi verdiskapning. Vi oppfordrer offentlige beslutningsmyndigheter til å se nærmere på denne muligheten.

Sørsamisk kultur og tradisjoner utgjør et tilleggsmoment for markedsføringen av området. Svahken sijte er inngangsporten til Sapmi. Reindriften, sammen med blant annet offentlige myndigheter, kan se på mulighetene for økt samarbeid på dette området. Det er avgjørende at dette gjøres på reindriften premisser, for å unngå missbruk eller andre situasjoner som kan oppleves krenkende. Det er også viktig og nødvendig at verdiskapningen ved bruk av samisk kultur og tradisjoner også deles med vårt samfunn.

Innenfor våre tradisjonelle samiske områder, finnes det flere samiske kulturminner. Disse er ofte ikke kjent for andre enn oss. Et samarbeid mellom Svahken sijte, relevante offentlige myndigheter og Sametinget, om samiske kulturminner kan også være et område å se nærmere på.

Arbeidet med revitalisering av sørsamisk språk er også et spennende område, hvor det fortsatt gjenstår mye arbeid.

Kombinasjonsnæringer til reindrift er et annet område som kan utvikles i Svahken sijte. Jakt og fiske utgjør en viktig del av reindriften, som det må ta hensyn til.

Bidra til økt synlighet av sørsamisk kultur i Hedmark fylke

Reindriften i Svahken sijte bygger på en sørsamisk kulturforståelse og tradisjonell kunnskap som har gått i arv mellom generasjoner. Dette er en grunnleggende forutsetning for vår reindrift som gir oss et verdigrunnlag for å føre livsformen videre til våre etterkommere.

Et viktig premis for at vi skal kunne videreføre en bærekraftig reindrift er imidlertid at våre omgivelser har nødvendige kunnskaper og forståelse for våre tradisjoner og kultur. Det er nødvendig at beslutningstakere og andre offentlige aktører har gode kunnskaper om samisk kultur, noe som kan føre til at beslutninger ikke blir tatt på sviktende grunnlag.

I tillegg er det også viktig at andre interesser får mer kunnskap om våre tradisjoner, kultur og driftsform. Nasjonalparksenteret i Elgå og Blokkodden villmarksmuseum kan være aktuelle steder. Det vil bidra til å skape gode og trygge lokalsamfunn, hvor vi skal leve side om side.

Ettersom vi utgjør et lite samfunn i det sørligste tradisjonelle samiske bosetningsområdet, er det viktig at sørsamisk kultur blir synlig på arenaer som berører oss. Vi mener at vi er de som best kan fortelle om vår livsform og våre behov. Det er derfor viktig at beslutningstakere er bevisst på at det finnes en tradisjonell sørsamisk reindrift i Hedmark, og at vi blir invitert med i prosesser på et tidlig stadium. Vi

oppfordrer også offentlige myndigheter innefor sine sektorer til å sette i gang kompetansehevende tiltak om den sørsamiske kulturen i Hedmark fylke.

Bidra til at vi blir likeverdige partnere i beslutningsprosesser som berører oss!

Offentlige beslutningsprosesser er ofte sammensatte og tidskrevende. Offentlige myndigheter har et profesjonelt apparat som kan sikre fremdrift i prosesser i ulike saker. Vi i reindriften har ikke det samme systemet som kan støtte oss i å ivareta våre interesser. En liten administrasjon, stor saksmengde og liten kunnskap i offentlig forvaltning om oss, medfører at vi ikke alltid kan ivareta våre behov på en tilfredsstillende måte. Dette er en problemstilling som ofte blir satt på spissen gjennom at offentlige myndigheter setter korte svarfrister eller sender over store dokument med til dels komplisert informasjon. Samlet sett utgjør dette en krevende situasjon for oss.

Vi oppfordrer offentlige myndigheter til å bidra med å sette oss i bedre stand til å ivareta våre interesser i ulike beslutningsprosesser. Dette kan gjøres gjennom økt kompetanse i statsforvaltningen, men også gjennom direkte støtte til reinbeitedistriktet, enten finansielt, (utvidet ansvar til distriktet i ny reindriftslov av 2007 uten at det er tilført mer ressurser), lengre frister, korte sammendrag av store saker mv. Hovedformålet må være at offentlige beslutningstakere i Hedmark fylke bidrar til å gjøre reindriften til likeverdige partnere i beslutningsprosesser som berører vårt virke.

Vi har behov for en effektiv og hensiktsmessig infrastruktur

Det er planlagt et nytt sperregjerde i sørlige del av distriktet fra Femundsenden til Lillebo. Et utvalg har arbeidet fram et forslag til trase og løsninger. Trasevalget er på nordsiden av riksvei 26 og riksvei 221. Det vil samtidig være et konfliktdempende tiltak mellom jordbruket i området og reindriften. Statusen på gjerdet er ennå ikke klarlagt av offentlige myndigheter.

Svahken sijte ser behov for husvære på sentrale plasser i kalvingsområdet for å ha et bedre oppsyn mot rovviltangrep. Aktuelle steder kan være:

- Nordvest i Salsfjellet
- Forborgen
- Sandtjørnvola
- Nordvest i Elgåhogna
- Lille Svuku
- Rødvola
- Falkfangerhøgda

Hvordan vi/reinen bruker områdene innenfor Svahken sijte

Samisk reindrift har lange tradisjoner i området. I samisk reindrift tar vi reineiere utgangspunkt i hvilke behov reinen har for de ulike sesongbeitene, og vi tilpasser oss disse. Vi skal forsøke å forklare dette nærmere i kapitlene nedenfor.

Vi viser til det digitale arealbrukskartet for nærmere informasjon om områdene. Kartet finner dere på Statens reindriftsforvaltnings hjemmesider www.reindrift.no.

Reindriftens syklus er delt inn i åtte årstider – streven etter beitero

Reindrifftsåret er delt inn i åtte årstider. Inndelingen er basert på hvilke behov reinen har i de ulike årstidene, samtidig som det beskriver våre arbeidsoppgaver under året. Vi strever alltid etter å maksimere reinens forutsetninger til et hvert gitt tidspunkt.

Innledningsvis vil vi peke på noen særlige viktige forhold, som besøkende til Svahken sijtes områder bør tenke på:

1. Reinens trekk- og beitemønster styres av hvilken retning vinden blåser fra.
2. Alle som ferdes innen Svahken sijte sine beiteområder må vise hensyn til at det bedrives reindrift i området.
3. Hunder må holdes under streng oppsikt. Vi ber om at det varsles direkte til oss, dersom hunder har kommet på avveie.

Beitero er et kjernebegrep innenfor reindriften. Vi reindriftssamer strever hele tiden etter at reinen skal ha beitero. Beitero er et sammensatt begrep, som blant annet beskriver samspillet mellom reinen og naturen i vid forstand. Inndelingen av reindrifftsåret i åtte årstider er et verktøy som vi har, for å tilstrebe at rein for beitero. De åtte årstidene henspiller til hvordan vi flytter reinen, basert på tradisjonelle kunnskap, innenfor de tilgjengelige beitenene, for å oppnå beitero.

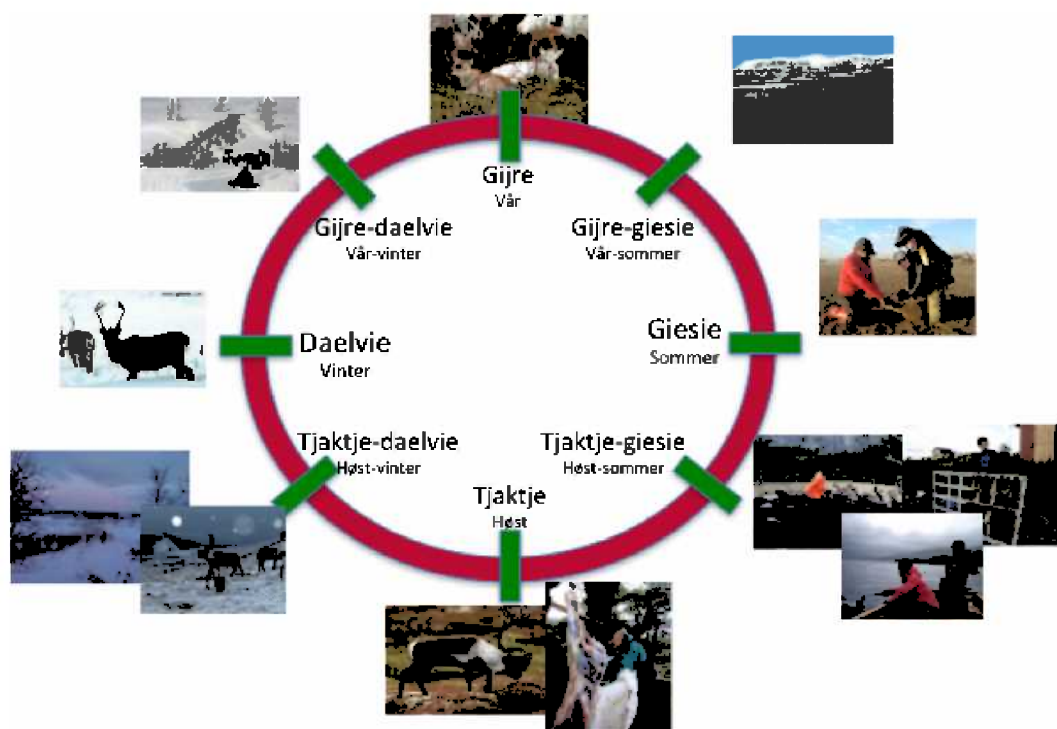
Av dette følger det at beitero ikke bare er at reinen ikke blir skremt når den beiter. Beitero handler også om at rein har områder hvor den kan ligge i perioder for å fordøye maten (rein er drøvtyggere). Beitero handler også om at rein i visse perioder ikke må forstyrres av mennesker, eksempelvis under vanskelige beiteforhold når snøen har dannet is ned mot marken.

Om reindrifftsåret:

Reindrifftsåret er illustrert med skisser over reindriften "årshjul". I skissen bruker vi både de sørsamiske og norske navnene for årstidene. Vi har også lagt opp til en kort beskrivelse av hvilke aktiviteter som skjer når.

Gijre

Rein er kommet til sine tradisjonelle vårbeite område. Simlene og okserein har nå skilt lag, og fjorårskalven har forlatt simla. Simlene oppholder seg nå i høyfjellet hvor kalvning foregår. Etter kalvning mister simlene gevirene. Okserein er nede i lavlandet og søker etter røtter, urter og skudd på busker og trær.

Gijre-giesie

Simlene trekker ned fra høyfjellet, for å søke etter grønnbeite på busker, løv fra bjørk og vide samt urter. Vårflommen har begynt å gå tilbake, slik at bekkene begynner å utgjøre en mindre hindring for de små reinkalvene. Fortsatt vil simler og okserein være fra hverandre, i ulike flokker. Været begynner nå å bli varmere, og når insektene kommer trekker reinen opp mot høyfjellet. Dette er en viktig tid i reindriftsåret, ettersom grunnlaget for reinens videre vekst legges på denne årstiden.

Giesie

Nå er tid for kalvemerking, høydepunktet i reindriftsåret for hele familien. I Femundsmarka ferdes mye folk i denne tida av året. Det er viktig at turgåere setter seg ned når de ser reinflokker som drives sammen av reingjetere. Hovedsamling foregår til Gruvhammeren. Der har vi en stor beitehage hvor flere turist stier går gjennom beitehagen. Det er viktig at turgåere og andre husker og lukke grindene/portene etter seg og at man går varsomt, men raskest mulig gjennom beitehagen. Vi oppfordrer at turgåere og andre har hundene sine i bånd og under streng oppsikt.

Tjaktje-giesie

For reinen er sopp en delikatesse. Når soppen kommer, vil reinflokken spre seg i mindre flokker, eller til og med gå én og én for å lete etter sopp. Okserein og simler beiter nå i samme områder.

Tjaktje

Høsten deles inn i to perioder, hvor skillelinjen går ved brunst. Før brunst samles rein, slik at vi kan foreta ettermerking av kalver. I tillegg slaktes en del okserein før brunst. Vi tar vare på skinn, horn, bein og sener som senere skal benyttes til å lage samisk håndverk/duedtie som benyttes til klær og bruksutstyr.

Etter 15. september starter brunstperioden for okserein. Okserein danner sine småflokker av simler. Paringstiden varer som regel frem til 10. oktober. Nå er reinsbukkene magre og mange kan ha fått mindre skader i forbindelse med slåssing i brunstperioden. Først nå begynner okserein og spise igjen.

Tjaktje-dalevie

Nå begynner nettene å bli kalde, og ofte kommer det litt snø. Reinen har nå gått over til lavbeiter. Simlene har sluttet å die kalvene. I slutten av årstiden starter slaktuttak av kalv. Okserein mister gevirene.

Daelvie

Hovedføden til reinen i vinterperioden er reinlav. Nå foregår telling og skilling av rein til ulike vintergrupper samt etterslakting av rein. Oppdeling i vintergrupper gjøres for at beiten skal benyttes rasjonelt og det er lettere for reieneierne og ha oversikt over mindre reinflokker. Dette er et viktig tiltak for å verne reinen mot blant annet rovviltangrep. Reieneierne må hele tiden vurdere beitesituasjonen for rein, ettersom snøen kan forandre seg fra dag til dag. Mildt klima og regn med påfølgende kulde ødelegger vinterbeitene med ising i laven.

Gijre-daelvie

Reinen får helt beitero. Reieneierne bedriver kantgjeting og flytter reinen etter et bestemt mønster, som bestemmes etter hvilke kvaliteter snøen har. Noen steder er snøen blitt så hard at reinen ikke kan grave seg ned til lavbeite. Lav på steiner, barskog og bjørk er også viktig mat for rein. Når april kommer forbereder reinen seg til å trekke mot vårbeiteområdet.

Infrastruktur

I hovedsak omfatter vår infrastruktur reingjerder eller hytter/husvære som brukes i forbindelse med reindriften. Se digitalt arealbrukskart, www.reindriften.no. Mye av vår infrastruktur ligger innenfor verneområder. Vi legger til grunn reindriften for vår utøvelse av reindriften.

Skillegjerder

Med skillegjerder mener vi større gjerdeanlegg som kan brukes til de fleste arbeidsoperasjonene i reindriften (reinskillinger, slakting, merking av reinkalver, mv.). Svahken sijte har tre skillegjerder som er Dalsvika, Midtveisbakken og Gruvhammeren. Alle skillegjerdene med tilhørende innhegning er kontrollert og godkjent av Mattilsynet for bruk sammen med slaktebuss og transport av levende rein.

Kalvmerkingsgjerder

Svahken sijte har fem anlegg som kan brukes til kalvmerking som foregår i juni/juli. Hovedanlegget for merking av kalv er Gruvhammeren. Anlegget består av en beitehage som er anslagsvis 12 km lang. I tillegg består anlegget av to kalvmerkingsgjerder. Utover dette har anlegget kapasitet til å foreta utskilling av rein ved behov. Sushøgda kan brukes ved varme perioder på sommeren. Dette gjelder også gjerdet ved Svukutoppen. Svarttjønna (ved Brennoddsetra) brukes i perioder hvor sommeren er kaldere, slik at reinen trekker ned i skogområdet før kalven rekker å bli merket. Svahken sijte har også et kalvmerkingsanlegg på Risåsen.

Felles gjeterhytter

Svahken sijte har gjeterhytter i Storvonsjøen, Grøtådalen, Rønsjøen, Røvol-lia, Svukuriset, Dalsvika, Ertkjølen og Gutudalen. Hovedbruksområdet er overnatting i forbindelse med arbeid med rein.

Private gjeterhytter og koiesteder

I Svahken sijte, som i alle andre reinbeitedistrikt, er det behov for private gjeterhytter. Gamle, private gjeterhytter må kunne vedlikeholdes og moderniseres til en standard i samsvar med tiden og forholdene. Videre bør det ikke legges hindringer i veien for å gjenoppbygge gjeterhytter på tidligere tiders boplasser.

Det er private gjeterhytter og koi-/gamlesteder ved: Syløyan, Lille Grøvelsjøn, Svukuriset/Busthålet, Olåen og Revlingssjøene.

Gjerdet mellom Drevsjø og Femundsenden

I sørlige del av distriktet går det et sperregjerde fra Femundsenden til Drevsjø oppsatt i 1967. I henhold til avtale 20. mai 1967 mellom Rendalen nordre statsallmenning ved Femund skogforvaltning og lappevesenet i Sør-Trøndelag ved lappfogden, er lappevesenet, nåværende Statens reindriftsforvaltning, som er ansvarlig for vedlikehold mv. av gjerde.

Grensegjerde mot Sverige

Grensegjerdet mot Sverige er en del av reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige. I henhold til avtale 20. mai 1967, har lappevesenet (nåværende Statens reindriftsforvaltning) ansvaret for vedlikehold av gjerdestrekningen mellom Lillebo og Lille-Skjervagen.

Motorisert ferdsel – et moderne hjelpemiddel/arbeidsredskap for oss

Bruk av motoriserte kjøretøy er en naturlig del av utviklingen av en moderne reindrift. Bruksplanen for Svahken sijte legger til grunn at hver sijteandel disponerer nødvendige kjøretøy for at en rasjonell reindrift skal kunne bedrives, herunder blant annet arbeid i forbindelse med kantgjeting, samling og/eller annen gjeting mv. Innenfor Svahken sijte brukes det snøskuter vinterstid og på barmark benyttes både MC og 4-hjuling. I tillegg brukes helikopter ved behov.

Ferdsel med motorisert kjøretøy i forbindelse med reindriftsarbeid kan ikke reguleres på en slik måte at det forplikter reieiere å kjøre etter oppmerkede traseer. En slik oppmerking av bruken er ikke gjennomførbar i praksis av flere grunner. Innledningsvis kan nevnes topografien i Femundsmarka med omegn. For det andre tilsier ikke reindriftens karakter at man kan ha faste ruter for vår ferdsel. En slik tilnærming kan i ytterste konsekvens medføre at vi ikke kan overholde vår driveplikt.

Vi har i arealbrukskartet gitt en grov skisse av hovedområder hvor vi kjører med motoriserte kjøretøy i barmarksperioden. Vi vil understreke at skissen på arealbrukskartet ikke er bindende for reieiere, og bruk av barmarkskjøretøyer er situasjonsavhengig fra driftsår til driftsår. Ekstern hjelpemannskap er også nødvendig i driftsåret.